

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de Prædestinatione, de Trinitate, de Angelis, & de homine

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Art. II [i.e. III]. Quodam fuerit objectum excellens circa quod Angelus primò
superbiit?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77146](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77146)

amus illud bonum, Cum verò additur, quòd inordinatus amor concupiscentiæ præsupponit necessariò inordinatum amorem amicitiae, respondendum est, hoc esse verum, non de reali & formali præsuppositione, sed de virtuali tantum, & adhuc in aliquo certo genere causæ, scilicet in genere finis cui; sicut etiam idem amor amicitiae præsupponit necessariò, non præsuppositione reali, sed virtuali, amorem concupiscentiæ: unde non est necessarium, quòd duo illi amores distinguantur realiter, sed solum quoad terminationem ad diversa objecta.

62. Objicitur tertio: Peccatum superbiæ specialiter dictæ, in eo solum consistit, quòd quis appetat quod non est sibi debitum, & quod non potest proprijs viribus adipisci: Sed Angelus in primo peccato non appetit aliquid quod non esset sibi debitum, & quod non posset proprijs viribus adipisci: Ergo non peccavit peccato superbiæ specialiter dictæ. Minor videtur certa: nam, ut dicemus articulo sequenti, Angelus primò appetit suam beatitudinem naturalem, quæ connaturaliter est ei debita, & quam proinde potest proprijs viribus adipisci, imò illam actu possidebat antequam peccaret, & tamen peccavit inordinatè illam appetendo. Major verò suadetur: quia cum superbie idem sonet ac *super se ire*, superbus tantum ille dicitur proprie, qui appetit extolli supra se; quod non contingit nisi appetat aliquid quod non sit sibi debitum, nec ex proprijs viribus, acquisibile.

63. Respondeo negando Majorem: peccatum enim superbiæ non tantum in hoc consistit, quòd quis appetat id quod non est sibi debitum, sed etiam in eo quòd inordinatè propriam excellentiam & perfectionem sibi debitam intendat, sive quòd erga illam afficiatur, præter aut contra mensuram sibi à superiore præfixam: sic enim est nolle subijci superiori, ac illum spernentioribus Suarez, Vazquez, & Beccanus in præfenti. Alij dicunt peccasse appetendo unionem hypostaticam, ut Viguierus, Jacobus de Valentia; vel nolendo subijci Christo, illumque ut dominum recognoscere. Quem dicens modum sequuntur Melchior Flavius in libro derogno Christi cap. 6. & Jacobus Naclantus traditione quarta Theologica. Sunt etiam qui existimant Luciferum per superbiam peccasse, id quòd tyrannicum principatum, sive potestatem aliquam in alios Angelos ceterosque creaturas sibi non debitam appetierit, volendo verbi gratia omnia dona, quæ à Deo in alias creaturas derivantur, mediante ipso in illas derivari, vel appetendo ceteras alias creaturas intellectuales teneri ipsi ad nutum obedire tanquam domino & principi. Denique Discipuli Divi Thomæ communitè docent, beatitudinem naturalem fuisse objectum excellens circa quod Angelus primò deliquit, inordinato modo eam diligendo, & non juxta regulam & mensuram præfixam à Deo, id est non ordinando illam in beatitudinem supernaturalem, nec subdendo eam Deo ut Authori supernaturali, & objecto beatitudinis supernaturalis longè excellentioris: hæc enim ordinatio & subjectio erat mensura & regula illa taxata à Deo in prosecutione beatitudinis naturalis & propriæ excellentiæ. Addunt aliqui Angelum non solum peccasse circa beatitudinem naturalem, sed etiam circa supernaturalem, illam per modum complementi aut quali complementi fuit beatitudinis naturalis, proprijs viribus

ARTICULUS II.

Quodnam fuerit objectum excellens circa quod Angelus primò superbiit?

§. I.

Quibusdam præmissis, referuntur sententia.

Luciferum ex inordinato sublimitatis appetitu è caelo corruisse, ex supra dictis aperte constat: quæ verò illa fuerit altitudo, qualisve excellentia quam appetit, tam varia sunt Theologorum placita, ut tot ferè sint sententiæ, quot capita. Ut autem tanta opinionum diversitas in aliquem ordinem redigatur.

64. Præsupponendum est cum D. Thoma hic art. 3. Diabolum de facto appetuisse esset ut Deum: hoc enim formaliter in Scriptura habetur, ut patet ex illo Isaie 14. *Ascendam in caelum, similis ero Altissimo*: & ex illo Ezechiel 28. *Elevatum est cor tuum; & dixisti, Deus ego sum, & in cathedra Dei sedi in corde maris*. Unde Angustinus in libro de quæstionibus veteris testamenti, ait Diabolum elatione inflatum, voluisse esse ut Deum. Quod eleganter expressit Naziahzenus, his versibus:

*Lucifer (eximio nam cum fruere honoris)
Sperabat regale Dei soliumq; decusq;
Dum Deus esse cupit, terra caligine totus
Obtrusus est:*

Quo autem pacto Lucifer voluerit esse ut Deus, non levis difficultas est: pro cuius declaratione.

Observandum est rursus cum D. Thoma, duobus modis intelligi posse, Diabolum appetuisse esse ut Deum, scilicet per æquiparantiam, & per similitudinem: rursus verò per æquiparantiam potest dupliciter intelligi, scilicet appetendo æqualitatem cum Deo absolute, vel cum Deo homine, sive incarnato, volendo sibi unionem hypostaticam ad aliquam personam divinam, sicut sciebat per revelationem venientiam fore Verbo naturam humanam. Similiter etiam appetere esse ut Deum per similitudinem, contingit dupliciter, scilicet appetendo ei assimilari quoad id in quo creatura intellectualis nata est ei assimilari, nempe secundum dona gratiæ & gloriæ; & in hoc peccare non potuit Lucifer, nisi illam similitudinem appet erit, ut non habenti à Deo, sed ex propria virtute, & secundum iustitiam: secundò volendo ei assimilari in eo in quo creatura non est nata illi assimilari; & hæc similitudo potest attendi secundum multa, scilicet secundum negationem subordinationis & dependentiæ ab alio superiori; secundum dominium absolutum supra alias creaturas intellectuales; & secundum quòd ipse est sibi sufficiens bonum, nec in ulteriore finem ordinatur.

Hinc ortum habuit opinionum diversitas inter Theologos. Quidam enim sentent, Angelum peccasse appetendo æqualitatem cum Deo absolute. Ita docent ex antiquis Hugo 28. Viote in summa tract. 2. cap. 4. ubi ait: *Lucifer similis esse voluit Altissimo, non per imitationem, sed per æqualitatem*: Scotus in 2. dist. 6. quaest. 1. & excellentioribus Suarez, Vazquez, & Beccanus in præfenti. Alij dicunt peccasse appetendo unionem hypostaticam, ut Viguierus, Jacobus de Valentia; vel nolendo subijci Christo, illumque ut dominum recognoscere. Quem dicens modum sequuntur Melchior Flavius in libro derogno Christi cap. 6. & Jacobus Naclantus traditione quarta Theologica. Sunt etiam qui existimant Luciferum per superbiam peccasse, id quòd tyrannicum principatum, sive potestatem aliquam in alios Angelos ceterosque creaturas sibi non debitam appetierit, volendo verbi gratia omnia dona, quæ à Deo in alias creaturas derivantur, mediante ipso in illas derivari, vel appetendo ceteras alias creaturas intellectuales teneri ipsi ad nutum obedire tanquam domino & principi. Denique Discipuli Divi Thomæ communitè docent, beatitudinem naturalem fuisse objectum excellens circa quod Angelus primò deliquit, inordinato modo eam diligendo, & non juxta regulam & mensuram præfixam à Deo, id est non ordinando illam in beatitudinem supernaturalem, nec subdendo eam Deo ut Authori supernaturali, & objecto beatitudinis supernaturalis longè excellentioris: hæc enim ordinatio & subjectio erat mensura & regula illa taxata à Deo in prosecutione beatitudinis naturalis & propriæ excellentiæ. Addunt aliqui Angelum non solum peccasse circa beatitudinem naturalem, sed etiam circa supernaturalem, illam per modum complementi aut quali complementi fuit beatitudinis naturalis, proprijs viribus

tribus acquirendis secundario appetendo: imò
Joannes à S. Thoma asserit non esse improbabile,
quod primò peccaverit circa beatitudinem
naturalem, & circa supernaturalem, & etiam
circa unionem hypostaticam.

§. II.

Primus dicendi modus refellitur.

Dico primò: Objectum excellens, in cuius
appetitione Angelus primò superbit, nec
sunt, nec esse potuit, omnimoda æqualitas cum
Deo in natura. Ita expressè S. Doctor hæc art. 3.
q. 2. dist. 5. quæst. 1. art. 2. & quæst. 16. de
maio art. 3.

Probatur primò ex D. Anselmo lib. de casu
Diaboli cap. 4. ubi docet Angelum peccasse, ap-
petendo illud ad quod pervenisset, si stetitset:
patet autem quod non pervenisset ad omnimo-
dam æqualitatem cum Deo: Ergo non peccavit
illam appetendo. Unde ibidem ait: *Sed Deus cogi-
tari non potest, nisi tam solus ut nihil illi simile cogitari
possit, quomodo potuit Diabolus velle quod non potuit
cogitare: non enim ita obtuse mentis erat, ut nihil a-
liud simile Deo cogitari posse nesciret.* Nec valet
quod respondet Vazquez, nempe D. Anselmum
non loqui in propria persona, sed in persona di-
scipuli quem ibi inducit. Non valet, inquam,
quia licet hoc ita sit, eo ipso tamen quod D. An-
selmus hoc dictum in persona discipuli non re-
peterit, sed potius modum alium, quo Diabo-
lus superbit potuit, statim assignaverit, satis in-
dicatur rationem illam in discipuli persona fa-
ctam, à magistro tacite approbatam fuisse.

Probatur secundò ratione desumptâ ex locis
S. Thomæ citatis, quæ potest ad hanc formam
judici. Diabolus non potuit appetere omnimo-
dam æqualitatem cum Deo: Ergo primum ejus
peccatum, nec fuit, nec esse potuit, appetitus ta-
ntæ æqualitatis. Consequentia patet, probatur
antecegens. Nullus potest appetere id quod
non potest apprehendere ut possibile: Sed Dia-
bolus non potuit apprehendere ut possibilem
omnimodam æqualitatem cum Deo: Ergo nec
eum appetere. Major videtur certa: objectum
cum voluntatis est bonum & conveniens: illud
autem quod non potest apprehendi ut possibile,
non potest apprehendi ut bonum & conveniens;
cum prima radix appetibilitatis & convenientiæ
sit possibilitas, siquidem tantum aliquid dici-
tur bonum, in quantum est existens, aut dicit or-
dinem ad existentiam. Minor etiam non est mi-
nus evidens: Cum enim Angelus seipsum perfe-
ctè comprehendat, cognoscit se esse ens creatum
per participationem, & nullum ens per parti-
cipationem posse esse ejusdem naturæ cum ente
per essentiam: subindeq; non potuit Diabolus
apprehendere ut possibilem omnimodam sui
æqualitatem cum Deo in natura; maxime cum
ante primum ipsius peccatum, nullus præcesse-
ret error in intellectu ejus, ratione cujus eligeret
impossibile, sicut in nobis interdum accidit.

Respondet primò Vazquez, quod licet Dia-
bolus non potuerit habere actum judicii, quo
judicaret esse sibi possibilem æqualitatem cum
Deo, potuit tamen per simplicem apprehensio-
nem in qua non est veritas vel falsitas, nec con-
sequenter error) eam apprehendere per modum
possibilis & convenientis, subindeque eam ap-
petere.

Sed contra primò: Falsum est voluntatem

A posse moveri & regulari per simplicem apprehensionem, in actibus saltem liberis, sed ad hoc
necessariò requiritur judicium intellectus; quia
ad movendam voluntatem circa prosecutionem
alicujus objecti, non sufficit quod tale objectum
proponatur illi ut bonum absolute & secundum
se, sed requiritur insuper quod proponatur ut
conveniens ipsi voluntati, sive volenti, subindeq;
quod interveniat in intellectu collatio illius
cum volente, & volentis cum tali bono: quod
sine judicio esse non posse, ex ipsis terminis
constat.

B Confirmatur & magis illustratur hæc ratio.
Licet in brutis æstimativa simplici apprehensio-
ne proponat appetitui objectum sub ratione con-
venientis aut disconvenientis; quia hoc facit
non ex vi perfectionis sue cognitionis, attingen-
tis rationes propter quas habet objectum esse
conveniens, vel disconveniens, sed ex instinctu
naturæ, illam determinantis ad proponendum
objectum præcisè sub ratione convenientis. si
sit conveniens, aut sub ratione disconvenientis,
si fuerit disconveniens: intellectus tamen, qui
non habet ex instinctu naturæ proponere obje-
ctum ut conveniens aut disconveniens, sed ex
perfectione suæ cognitionis, quæ percipit ha-
bitudinem convenientiæ aut disconvenientiæ
objecti ad id cui est vel non est conveniens, pon-
derando rationes quibus redditur conveniens
aut disconveniens, nequit per simplicem apprehensionem, talis ponderationis rationum incapacem, sed solum per compositionem, subindeq;
per judicium saltem virtuale, proponere obje-
ctum ut conveniens. Dixi in actibus saltem liberis:
quia in motibus indeliberatis, & qui non sunt
proprie hominis ut homo est, voluntas mo-
vetur ex simplici apprehensione convenientis aut
disconvenientis: quamvis adhuc aliqui contenda-
nt hujusmodi actus, indeliberatos præsuppone-
re aliquod judicium intellectus ipsis propor-
tionatum, subitanæ scilicet & indelibera-
tum; de quo videri potest Cajetanus 1. 2. quæst.
77. art. 2.

C Adde quòd, si simplex objecti propositio, in
quo non est veritas aut falsitas, sufficeret ad mo-
vendam voluntatem Angeli, sequeretur quòd
posset odio habere, aut nolle beatitudinem in
communi, si nimirum apprehenderetur ab ipso
per modum mali: si enim, ut volunt Aversarij,
potest Angelus apprehendere omnino impossi-
bile, per modum possibilis, cur non poterit ap-
prehendere omnino bonum (cujusmodi est bea-
tudo in communi) per modum mali: Conse-
quens autem est falsum: nam aliàs non neces-
sitareretur voluntas, quoad specificationem, à bea-
titudine, & à bono in communi, cujus oppo-
situm docet S. Thomas 1. 2. quæst. 10. art. 2. &
communiter Theologi cum illo: Ergo, &c.

D Deniq; subita apprehensio omnimodæ æqua-
latis cum Deo, ut possibilis & convenientis,
non potest compati in Angelo ante primum
peccatum, cum cognitione comprehensiva sui,
quæ videbat sibi esse omnino impossibilem hanc
æqualitatem: Ergo non fuit in illo talis simplex
apprehensio. Antecedens patet: nihil enim erat
in Angelo, quòd talem cognitionem sui com-
prehensivam perturbaret; quia nec in eo erat
habitus malus, nec aliquis motus passionis inor-
dinatus. Unde etiam propterea non potest An-
gelus per simplicem apprehensionem apprehen-
dere hominem ut irrationalem: maxime cum

E in

in Angelis non distinguatur apprehensio & iudicium, quia eodem actu cognoscunt prædicatum in esse subiecto.

74. Respondet secundò Suarez, rationem D. Thomæ probare quidem, quòd appetitu efficaci & absoluto non possit Angelus appetere perfectam cum Deo æqualitatem, non tamen convincere de appetitu inefficaci & conditionato; quem plures, etiam ex Thomistis, asserunt posse ferri circa impossibilia, etiam cognita ut talia: sicut de facto penitens velle non peccasse, & damnati Deum annihilari, si nimirum hæc essent possibilea.

75. Sed hæc etiam responsio facile potest confutari: Primò, quia licet Angelus possit habere appetitum omnimodæ æqualitatis cum Deo, conditionatum ex parte objecti simul & subiecti, seu ipsius actus (qui appetitus consistit in hoc, quòd si poneretur aliqua conditio, subiectum haberet actum appetitionis quem de facto non habet) repugnat tamen illi habere appetitum prædicæ æqualitatis, conditionatum solum ex parte objecti: Ergo non potuit primò peccare appetendo sub conditione omnimodæ cum Deo æqualitatem. Consequentia patet: ratio enim boni vel mali moralis, solum potest reperiri in appetitu conditionato ex parte objecti, non verò in appetitu conditionato ex parte actus: quia bonum vel malum morale non reperitur de facto in actu humano qui potest esse, sed tantum in eo qui de facto est; ille autem qui vult aliquid conditionatè ex parte actus, de facto nullum habet actum, sed tantum sita est dispositio, ut illum haberet, si poneretur conditio. Antecedens verò sic ostenditur: Implicat aliquam potentiam habere de facto actum quantumcumque, inefficacè circa illud, quòd non habet actu rationem formalem objecti, sed tantum sub conditione; verbi gratia implicat quòd visus videat parietem qui non sit actu coloratus, sed tantum sub conditione: Sed omnimoda æqualitas cum Deo, non habet actu rationem objecti voluntatis Angeli (quæ est ratio boni & convenientis fundata in existentia aut possibilitate vera, vel apparenti, seu existimata) quia Angelus non potest cognoscere illam æqualitatè ut possibilem: Ergo implicat Angelum habere actum de præsentibus, quo velit illam æqualitatem, sed solum eum habere posset, si talis æqualitas posset apprehendi ut possibile.

76. Secundò dato & non concessio, Angelum posse appetere æqualitatem cum Deo, appetitu inefficaci, & conditionato solum ex parte objecti, primum tamen ejus peccatum nec fuit nec potuit esse situm in huiusmodi appetitu: Ergo hæc responsio Suaris non enervat vim rationis D. Thomæ. Consequentia patet, Antecedens quoque ad utramque partem probatur: Et in primis quòd de facto primum peccatum Angeli non fuerit appetitus inefficax, ex Scriptura evidenter colligitur: nam locis supra citatis describitur peccatum Luciferi ut voluntas absoluta, quæ tenderet ad assequendum quòd optabat, dum sic introducit eum loquentem: *In caelum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum, sedeo in monte testamenti, in lateribus equilonis, ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo.*

77. Confirmatur: Lucifer habuit plures Angelos socios suæ culpæ, qui ejus conatus promoverunt: At non potuerunt promoveri vel operari & adjuvare otiosam illius complacèntiam in attribuenda sibi

imaginari Divinitate, & perfectè cum Deo æqualitate: Ergo ejus culpa non fuit tantum complacèntia quadam otiosa in æqualitate cum Deo, seu appetitus inefficax talis æqualitatis.

Secunda verò pars Antecedentis, quòd scilicet non potuerit primum peccatum Angeli in huiusmodi appetitu inefficaci consistere, sic ostenditur: Primum peccatum Angelorum debuit necessariò esse appetitus deordinatus alicujus ut ultimi finis; siquidem appetitus naturalis Angelorum semper incipit à fine, & deordinatio circa media & fines intermedios, semper supponit deordinationem circa finem ultimum: Sed appetitus ultimi finis, in quantum huiusmodi, est appetitus efficax: Ergo primum peccatum Angelorum in appetitu aliquo inefficaci & conditionato consistere non potuit. Major patet, Minor verò suadetur: Tum quia appetitus ultimi finis, ut talis, est effectus dilectionis illius super omnia; diligere autem aliquid super omnia, est illud efficaciter velle, quia talis dilectio quantum est de se infert electionem mediorem: Tum etiam, quia de ratione ultimi finis est ut ejus gratia omnia alia fiant: Ergo non potest ut talis remittat appetitum inefficacem, utpote qui non habet inducere ad electionem mediorem.

Probatur tertio nostra conclusio aliâ ratione, quam insinuat S. Doctor hic art. 3. in corp. & quæ potest sic proponi, Angelus non potuit primò peccare, appetendo appetitu prosecutionis suum non esse: Ergo nec appetendo per modum prosecutionis omnimodæ æqualitatem sibi cum Deo. Consequentia patet: sicut enim Angelus nequit simul esse ens per participationem, & esse per essentiam, ita non potest simul remanere Angelus, & habere omnimodam æqualitatem cum Deo. Antecedens verò probatur multipliciter: Primò quia unicuique inest naturale desiderium proprii esse specifici & individualis, tanquam fundamentum omnium aliarum perfectionum. Secundò quia sibi aliquid per modum prosecutionis appetere, nihil aliud est quam appetere illud bonum sibi conjungi, si ve velle possidere tale bonum; qui appetitus necessariò involvit affectum conservandi sub illo bono proprio esse, alioquin bonum illud non vellet sibi, sed alteri. Tertio quia unusquisque ita necessariò appetit suam beatitudinem, saltem in communi, ut nequeat velle oppositum: appetitus autem beatitudinis necessariò includit affectum conservandi proprium esse; nullus siquidem potest esse beatus, nisi sit; unde rectè D. Augustinus ex hoc quòd omnes homines beati esse volunt, infert quòd omnes immortales esse velint: Ergo Angelus non potuit primò peccare, appetendo appetitu prosecutionis suum non esse.

Dices: Licet non esse non possit appetere bene tamen per accidens & ratione alterius, ut patet in damnatis, & in desperantibus: Ergo licet Angelus non potuerit per se appetere non esse, potuit tamen illud appetere per accidens, tanquam medium ad consequendam perfectam æqualitatem cum Deo.

Sed contra primò: Ideo non esse potest à deo, ut patet in damnatis, & in desperantibus, quia non potest appeti per accidens & ratione alterius, nisi sit in ordine ad aliquod bonum proprium voluntu, liberationem scilicet à penis & interitu. Sed non esse appeti non potest ab Angelo, tanquam medium ad consequendam perfectam æqualitatem cum Deo in ordine ad quod bonum, eo quòd æqualitatem omnimodam cum Deo in ordine ad quod bonum potest appeti, non potest apprehendi ab illo.

sub ratione boni, quia est simpliciter impossibi-
lis, & ut talis necessarii cognoscitur ab Angelo
suum essentiam perfecte comprehendente: Ergo
non esse, non potest, etiam per accidens, ab An-
gelo appeti.

Secundò, Licet per actum fugæ possit quis
per accidens velle non esse, non tamen per ac-
cidens prosecutionis, ut docet & probat D. Tho-
mas quæst. 16. de malo art. 3. ad 5. his verbis: *Cum*
aliquis vult se aliquid removeri, utitur se ut termino
aliquo, quem non est necesse salvare in motu: & ideo po-
test aliquis appetere se non esse, ut careat miseriis
(quod est velle non esse per actum fugæ & recel-
sus a miseriis) sed cum aliquis appetit sibi bonum
(per actum scilicet prosecutionis) utitur se ut ter-
mino ad quem: hujusmodi autem terminum necesse est
salvare in motu; & ideo non potest quis appetere sibi a-
liquod bonum, quo habito ipse non remaneat. Cum
ergo primum peccatum Angeli debuerit esse ac-
cidens prosecutionis, sequitur non potuisse primò
peccare, appetendo non esse, ad habendam om-
nimodam æqualitatem cum Deo: quia eà habi-
tante ipse non maneret.

Instabis: Potest aliquis per actum profes-
sionis hypostaticam cum aliqua persona divina
unionem sibi appetere, quæ tamen est incom-
possibilis cum propria existentia & subsistentia:
ergo potest aliquis sibi per accidens appetere
non esse, non solum per actum fugæ, sed etiam
per actum prosecutionis; & sic Angelus potuit
primò peccare appetendo non esse ad habendi-
tam omnimodam æqualitatem cum Deo.

Respondeo non repugnare aliquem per ac-
tum prosecutionis appetere sibi aliquid in-
compossibile cum suo esse existentia, dummo-
do tamen non sit impossibile cum esse specifi-
co & essentiali ipsius; qualis non est unio per-
sonalis cum Deo, bene tamen omnimoda æqua-
litas Angeli cum Deo. Hujus ratio est, quia u-
nquam quodque naturaliter determinatur ad vo-
lendum suum esse specificum & essentialia; de-
terminatur verò solum ad volendum aliquid
esse existentia, sub quo conservetur esse specifi-
cum, sive illud esse existentia sit proprium, sive
alienum.

§. III.

Solvuntur objectiones.

Contra nostram conclusionem in primis ob-
iiciunt Adversarii plura Scripturæ & SS. Pa-
trum testimonia, quibus asseritur quod Lucifer
appetere esse ut Deus, subindeque omnimodam
cum ipso æqualitatem.

Sed facile respondetur cum S. Thoma hæc ar-
t. 3. quod voluit esse ut Deus, non per æquipa-
rantiam (appetendo scilicet perfectam æquali-
tatem cum Deo in natura) sed per similitudi-
nem quandam proportionalem, quatenus scili-
cet voluit habere suam beatitudinem, sicut ha-
bet Deus, nempe vel supernaturalem ex propriis
meritis; vel supernaturalem sine subiectione
ad alium superiorem & excellentiorem finem, ut
infra latius exponemus.

Dices: *Isaia 14.* Lucifer sub persona Regis
Tyri ait: *Ascendam in caelum:* Sed hoc non potest
intelligi de Empyreo: in quo cum aliis Angelis
fuit conditus: Ergo intelligitur de cælo Sanctæ
Trinitatis, ut explicat S. Thomas supra quæst.
6. art. 4. ad 3. Voluit ergo conscendere ad æqua-
litatem Dei.

Tom. II.

A Respondeo cum eodem S. Doctore quæst. 16.
de malo art. 3. ad 3. quod Lucifer voluit quidem
ascendere in cælum Sanctæ Trinitatis, non tam-
en appetendo absolutam æqualitatem Dei, sed
tantum aliqualem.

Objiciunt secundò: Si omnimoda æqualitas
Angeli cum Deo, non posset esse objectum, cir-
ca quod primò superbit, maxime quia, ut di-
ctum est, hæc æqualitas est impossibilis: Sed
hæc ratio nulla est: Ergo &c. Major patet ex
suprà dictis, Minor probatur primò ex Aristo-
tele 3. Ethic. cap. 2. dicente: *Electio quidem non*
est impossibile; voluntas autem est impossibile,
puta immortalitatis.

Secundò ex D. Thoma 1. 2. quæst. 13. art. 5. ad
B 1. ubi sic habet: *Voluntas completa non est nisi de pos-*
sibili quod est bonum volenti; sed voluntas incompleta
est de impossibili, quæ secundum quosdam velleitas dici-
tur, quia scilicet aliquis velleit illud, si esset possibile: e-
lectio autem nominat actum voluntatis jam determi-
natum ad id quod est huic agendum, & ideo nullo modo
est nisi impossibile.

Tertio probatur eadem Minor ex eodem S.
Doctore quæst. 16. de malo art. 3. ad 9. ubi ait:
Voluntas quæ dicitur impossibile, non est perfecta vo-
luntas, tendens in aliquid consequendum; quia nullus
tendit in id quod existimat impossibile: sed est quadam
imperfecta voluntas, quæ dicitur esse velleitas; quia
scilicet aliquis velleit id quod existimat impossibile, sed
C *sub hac conditione, si possibile esset: Ergo ex Aristo-*
tele & D. Thoma, impossibile potest appeti, af-
fectu saltem inefficaci & conditionato. Quod
potest quarto suaderi ex illo actu ferventissimo
dilectionis Augustini erga Deum, quem his
verbis exprimebat: Domine si tu esses Augustinus, &
ego possem esse Deus, mallem te quam me esse Deum.
Iusti etiã sapè optant diligere Deum amore in-
finito, si esset possibilis. Deniq; multoties expe-
rimur, nos delectari de objectis impossibilibus,
sub conditione tamen quod essent possibilis.

Ut omnes illæ instantiæ facile diluantur: No-
87
tandum primò impossibile esse duplex, unum
per se & absolutè, & aliud per accidens & ex
suppositione. Primum est quod ex ipsis terminis
involvit contradictionem, ut hominem esse la-
pidem: hoc enim meritò dicitur esse impossibile
absolutè & simpliciter, quia non est tale respec-
tu hujus aut illius loci, temporis, vel causæ, sed
respectu omnium absolutè. Secundum verò est
illud quod non ex ipsis terminis, aut ex natura
rei, sed ex aliqua tantum hypothesi, involvit
contradictionem, sicut v. g. Judam non peccas-
se: hoc enim absolutè non repugnat, sed solum
ex suppositione quod de facto peccaverit.

Notandum secundò inter hæc duo impossi-
88
bilia genera, notabile intercedere discrimen, in
eo consistens, quod impossibile per se, quacum-
que suppositione facta, vel quacumque addita
E conditione, nihil habet entitatis aut bonitatis;
ex quo provenit ut non possit appeti, nedum per e-
lectionem efficacem, tendentem ad executionem,
sed neq; etiam per simplicem voluntatem, sive
per inefficacem voluntatis actum, etiã sub con-
ditione si esset possibile: at verò impossibile per
accidens, licet ut stat sub illa suppositione im-
possibilitatis, & in sensu composito illius, non sit
possibile, nec consequenter habeat aliquã ratio-
nem boni & convenientis, tamen secundum se
sumptum, & ut per abstractionem purè præcisi-
vã abstrahit à tali suppositione & impossibilitate,
sive in sensu diviso illius, habet per se aliquã
possibi-

K k k

possibi-

possibilitatem & bonitatem: & ita consideratum, licet non possit esse formaliter volitum per actum electionis; quia proprium est electionis tendere ad exercitium, atque ita terminari ad objectum cum omnibus circumstantiis quas habet hic & nunc in particulari, & inter quas numeratur suppositio per accidens illi adjuncta, quæ redditur impossibile: Potest tamen esse volitum, per simplicem actum voluntatis, qui dicitur voluntas; quia cum hic actus non tendat ad executionem, potest terminari ad objectum secundum se, abstrahendo à particularibus circumstantiis, unde propterea peccator vult inefficaciter non peccasse, quamvis ex suppositione quod peccaverit, hoc sit impossibile; Angelus tamen non potuit, appetitu etiam inefficaci, appetere omnimodam cum Deo æqualitatem, quia illa est per se & ex natura rei impossibilis.

89 Notandum tertio, sive potius recolendum ex Tractatu de scientia Dei, duobus modis appetitum conditionatum alicujus objecti intelligi posse, primo ita ut conditio se teneat tam ex parte actus quam ex parte objecti; secundò ita ut se teneat solum ex parte objecti. Quando conditio dicitur se tenere ex parte actus, non significatur esse in appetitu alicujus actum formalem, sed solum talem in eo reperiri dispositionem, ratione cujus præbeat fundamentum hic & nunc interpretandi, quod si poneretur conditio, daretur revera formalis appetitus hujusmodi objecti; sicut v.g. si dicerem: *Ego vellem venari, si hoc liceret Clerico*: per hunc modum loquendi, non designare me habere actu volitionem circa venationem, sed potius significarem me illam habiturum, supposito quòd ea liceret Clerico. Cum verò conditio se tenet ex parte objecti tantum, non verò ex parte actus, significatur actum illum non esse suspensum: sed formaliter existere in voluntate quamvis non fortiaur suum effectum, nisi dependenter ab aliqua conditione, ex parte objecti se tenente, sicut si dicerem: *Volo quod si Petrus veniat cras in domum, prandeat mecum*: significaretur actualis & formalis volitio prandii, dependens tamen ab aliqua conditione, nimirum ab adventu Petri in domum. Et in hoc sensu ostendimus in Tractatu de scientia Dei, dari in Deo decreta conditionata de rebus conditionate futuris, quamvis multa illorum non fortiaur effectum, quia Deus decrevit absolute non ponere conditionem. His præmissis,

Disp.
5.
art. 2

90 In forma ad argumentum respondeo, concessâ Majori, negando Minorem. Ad cujus primam & secundam probationem, ex Aristotele & D. Thoma desumptam, dico ipsos non loqui de impossibili per se, quale est, Angelum esse omnino æqualem Deo, sed de impossibili solum ex suppositione, sive per accidens, quale est illud quod afferunt in exemplum, scilicet immortalitas hominis in hac vita, quæ secundum se sumpta, & prout abstrahit à suppositione status corruptibilis hujus vite, habet aliquam possibilitatem, bonitatem, & convenientiam, subindeque sic considerata, potest esse volita; non quidem appetitu efficaci & absoluto, sed inefficaci & conditionato ex parte objecti tantum.

91 Ad tertiam probationem, ex alio D. Thomæ testimonio desumptam, dicendum est, S. Doctorem non loqui ibi de voluntate, seu actu voluntatis, qui sit actu, & sub conditione se tenente precise ex parte objecti, sed de actu qui esset, si illud objectum esset possibile, sive qui est conditiona-

A tus conditione se tenente non solum ex parte objecti, sed etiam ex parte ipsius actus, quare appellatur à D. Thoma ibidem *velletas*, quæ aliquis conditione, si possibile esset. Unde ad dictum Augustini respondeo cum Salmanticensibus, illud fuisse conditionatum cum Salmanticensibus, ille ex parte actus voluntatis, & ita non fuisse expressionem alicujus actus quem de facto haberit, sed quem habuisset, si tale objectum fuisset possibile. Ad illud quod subjungitur de sanctis viris, Deum amore infinito diligere exoptantibus, eodem modo respondendum est: illi liquidem ex ferventissimo amore ita disponuntur, ut merito judicent, quod si esset illis possibile amor infinite intensus erga Deum, elicerent ipsi; sicque dicuntur habere voluntatem conditionatam ex parte actus diligendi Deum amore infinito.

Ad ultimam probationem respondeo complacentiam illam, quam in nobis interdum de rebus impossibilibus experimur sub conditione tamen quod essent possibles, vel esse de ipsa cognitione hujusmodi objecti conditionati, vel si sit de objecto, non elici à voluntate, sed ab appetitu sensitivo: quia enim, dum quis per intellectum apprehendit rem aliquam impossibilem, sibi, sub conditione quod esset possibile, fore convenientem, cogitativa tunc apprehendit illud idem objectum, ad instar alicujus possibili & convenientis, idè potest per talem apprehensionem movere appetitum sensitivum ad eliciendum alicujus actum circa tale objectum; quia scilicet appetitus sensitivus sequitur simplicem apprehensionem: voluntas autem, cum non moveatur nisi ex præsupposito judicio quo objectum judicetur convenientem, manet tunc insensata, nec ullum elicit actum formalem.

Neque valet si dicas, impossibile esse quod aliquid deleatur de consideratione alicujus objecti, nisi etiam deleatur de objecto consideratione: subindeque, si potest esse delectatio de consideratione objecti per se impossibilis, potest etiam esse de ipsomet objecto. Respondetur enim, Antecedens esse verum de cognitione practica, proponente objectum ut convenientem, sed de cognitione speculativa, aut non proponente objectum, ut habens pro tunc convenientiam, ut contingeret in proposito.

Objicies tertio: Dæmones & omnes damnati, imò & peccatores gravissimi, odio habent Deum, atque ita vellent, volitione absolute ex parte actus, illum non esse. Sed Deum non esse, est objectum impossibile per se & ex natura rei: Ergo impossibile per se potest appeti, sicque Angelus potuit primo peccare, appetendo omnimodam cum Deo æqualitatem, quamvis illa per se & ex natura rei sit impossibilis.

Ad hoc argumentum quoad homines facile responderi potest, hoc odium procedere in illis ex errore, quo ob cæcitatem, ex peccato & moribus inordinatis passionem convenientem, judicant objectum illud esse possibile, aut saltem illud sibi proponunt ut convenientem, non consideratà impossibilitate illius. Verum quoad Dæmones, hæc solutio non videtur habere locum: quia illi per peccatum non amiserunt cognitionem sui comprehensivam, quæ cognoscunt esse entia per participativam, dependentia ab essentia per essentiam, omnino indefectibili. Unde potest dici primo, Dæmones non odio habere Deum.

S. IV.

Rejiciuntur alia dua sententia, & vera statuitur.

Dico secundò: Objectum excellens circa quod Angelus primò deliquit, non fuit unio hypostatica.

Hæc conclusio supponit primò Angelis in via existentibus revelatum fuisse mysterium Incarnationis, saltem quoad substantiam, ut ex Divo Augustino docet S. Thomas 2.2. quæst. 2. art. 7. ad 1. Ratio etiam id suadet: Nam membris intellectuales debita est notitia proprii capitis, ut debitam ipsi reverentiam exhibere valeant: Sed Christus est caput non solum hominum, sed etiam Angelorum, ut docet Divus Thomas 3. p. quæst. 8. art. 4. Ergo illis in via existentibus ejus notitia debuit communicari, subindeque mysterii Incarnationis, saltem quoad substantiam. Quod addo, quia cum Incarnatio Verbi, quantum ad ejus occasionem, dependeat à peccato Angelorum, non fuit congruum eis revelari illius occasionem, ne ante suum peccatum aliquam inde tristitiam conciperent.

Supponitur etiam, Deum imposuisse omnibus Angelis in via existentibus præceptum ut adorarent Christum, & eum tanquam proprium caput ac Dominum recognoscerent. Hoc enim colligitur ex Apostolo ad Hebræos 1. ubi ait: *Et cum iterum introduxit primogenitum in orbem terræ, dixit: Et adorent eum omnes Angeli ejus.* Imò est valde probabile, suppositâ divina dispositione decernente unionem hypostaticam, ejusque manifestatione factâ Angelis in via existentibus eos statim debuisse, ex naturali quadam obligatione Christum ut Deum ac Dominum suum adorare, seque illi subijcere. His nihilominus positis, adhuc asserimus, primum Diaboli peccatum non fuisse circa unionem hypostaticam.

Probatum primò: Primum Angeli peccatum debuit necessariò esse circa ultimum finem ab eo adipiscendum; cum teste D. Thomâ 2.2. quæst. 163. art. 1. priùs moveatur appetitus in finem, quam in id quod queritur propter finem: Sed unio hypostatica non est finis ultimus Angeli, ab eo acquirendus vel possidendus; neque enim est finis ejus naturalis, ut patet; neque supernaturalis ad quem elevatus fuerit, ut etiam evidens est: Ergo primum Angeli peccatum non fuit circa unionem hypostaticam.

Deinde si Angelus circa unionem hypostaticam primò peccavit, vel peccavit quia eam ut sibi debitam, & naturæ suæ viribus acquirendam appetiit, vel quia eam homini invidit, vel quia Christo tanquam proprio capiti & domino noluit se subijcere? Sed nullo ex his tribus modis potuit primò peccare: Ergo primum Angeli peccatum non fuit circa unionem hypostaticam. Major patet ex sufficienti inductione. Minor verò probatur, quantum ad singulas partes. Et in primis quòd Angelus non primò peccaverit, appetendo unionem hypostaticam, ut suæ naturæ debitam, ac propriis viribus acquirendam, videtur certum: quia non potuit Angelus peccare appetendo hoc modo unionem hypostaticam, nisi ex aliquo errore circa illam præcedente, ut constat; qui tamen error præcedere non potuit in Angelo primum ejus peccatum, ut patebit ex dicendis articulo sequenti.

Quod etiam non primò peccaverit invidendo

Kkk 2 homi-

A
ratione esse etiam illis repugnantium, putà ratione peccati ab eo inflicta, aut obligationis ab eo impositæ, ad aliquid faciendum vel omitendum; & sic per hoc odium eos non appetere absolutè Deum non esse, sed solum appetere non esse in eo adus liberos à quibus illi effectus proveniunt: non esse autem tales adus liberos in Deo, est solum impossibile per accidens & ex suppositione.

Secundò & melius responderi potest, quod Demones appetunt Deum non esse, non per se, sed per accidens, & ratione alterius, quatenus scilicet volunt liberari à miseris, quod esse nequit, nisi Deo non existente. Omnimoda autem æqualitas cum Deo, si appeteretur ab Angelo, deberet appeti per se: si enim appeteretur ratione alterius, tanquam medium appeteretur, quod non potest esse sine errore, qui nequit esse in Angelo. Et dato quod hujusmodi æqualitas appeteretur ratione alterius, tunc volitio illius ratione cuius appeteretur, esset primum peccatum Angeli, non verò appetitus ipsius æqualitatis.

Obijciunt ultimò: Ex eo quod Angelus appetat omnimodam cum Deo æqualitatem in natura, non sequitur necessariò ipsum appetere non esse sui: Ergo secunda ratio D. Thomæ falso nititur principio. Consequentia patet. Antecedens autem sic probatur à Vaz que. Potest intellectus Angeli considerare bonitatem quæ est in æqualitate cum Deo & non considerare non esse ipsius Angeli quod ex ea sequitur, illamque proinde proponere voluntati ut appetendam, & non proponere ut appetendum non esse ipsius Angeli: Ergo voluntas poterit velle æqualitatem cum Deo, quamvis non velit non esse Angeli.

Confirmatur: Licet ex omnimoda cum Deo æqualitate sequatur non esse Angeli, tamen non est necessarium ut qui vult antecedens bonæ consequentiæ, velit etiam consequens expressè & actualiter, si ignoret aut non consideret consequentiam unius ex altero, aut si antecedens non velit absolute, sed tantum sub hac conditione, si stat simul cum opposito consequentis: Ergo idem quod priùs.

Respondeo negando Antecedens. Ad cuius probationem, nego etiam Antecedens: quia ut intellectus Angeli moveat ejus voluntatem ad appetendam æqualitatem cum Deo, non satis est ipsum considerare secundum se bonitatem quæ est in tali æqualitate, sed insuper requiritur quod eam consideret sibi convenientem: non potest autem eam sic considerare, quia videt esse impossibilem cum suo esse proprio, subindeque sibi potius disconvenientem, quam convenientem. Ex quo patet responso ad confirmationem: negandum enim est, quod æqualitas cum Deo in natura, possit videri ut attributa seu conveniens Angelo; eò quod videtur impossibile cum esse illius; quam impossibilitatem non potest Angelus ignorare, vel non considerare. Addo etiam implicare contradictionem. Angelum velle æqualitatem cum Deo, sub hac conditione, si stet simul cum permanentia proprii esse: vellet enim æqualitatem cum Deo, ut supponitur, & non vellet illam, quia videtur manifestè per nullam potentiam fieri posse, ut staret simul cum permanentia proprii esse.

homini unionem hypostaticam, constat ex dictis articulo præcedenti: ibi enim ostendimus, primum Angeli peccatum non potuisse esse invidiam, quia peccatum invidiæ ex superbia nascitur; unde Augustinus lib. ii. de Genesi ad litteram cap. 14. *Invidia (inquunt) sequitur superbiam, non præcedit.* Ratio etiam id suadet: quia odium boni alterius (cujus odii species est invidia) oritur tanquam ex radice, ex amore inordinato propriæ excellentiæ, in quo consistit peccatum superbiæ; Ergo Angelus non primò peccavit ex invidia.

Tertio, quod non primò peccaverit ex eo quod Christo tanquam proprio domino & capiti noluerit se subicere, facile suadet: Nam cum omnis nolitio sit fuga mali, supponit volitionem & prosecutionem alicujus boni: *Quia enim bonum queritur, idèd refutatur oppositum malum*, inquit D. Thomas 1. 2. quæst. 25. artic. 2. Ergo nolle subijci Christo, nec fuit, nec potuit esse primum Angeli peccatum, sed debuit necessariò præsupponere in Angelo perversam volitionem alicujus objecti excellentis, ad quam sequuta est nolitio seu fuga talis subjectionis. Unde eprimè idem S. Doctor 3. contra Gentes cap. 109. dicit quod *ex prima inordinatione voluntatis que fuit in Demone, consequutum est multiplex peccatum in voluntate ipsius.* Quare si aliquando SS. Patres asserant, Angelum peccasse appetendo sibi unionem hypostaticam, velem homini invidendo, aut nolendo se subicere Christo ut proprio capiti, hoc debet intelligi, non de primo illius peccato, sed de peccato primam voluntatis ejus deordinationem consequente. Et per hoc soluta manent præcipua adversæ sententiæ fundamenta.

Dices tamen, superbia maxima, qualis fuit superbia Angelorum, debuit esse circa maximam excellentiam, qualis est unio hypostatica.

Respondeo ex D. Thoma quæst. 16. de malo art. 3. ad 6. non esse necessarium quod maxima superbia versetur circa maximam excellentiam: plures enim magis superbiunt de parva excellentia, quam alii de maxima. Adde proprium esse superborum, magis affici ad bona sibi propria & connaturalia, quam ad alia, propter quod superbi dicuntur 2. Petri 2. *sibi placentes*: quod saltem verum est, quando bona excellentissima, nec sunt evidenter nota superbo, nec ad illa prosequenda est naturaliter determinatus & propensus: unio autem hypostatica, nec est bonum Angelo connaturale, nec evidenter fuit ipsi nota dum erat in via, sed obscure tantum fidei lumine revelata.

105 Dico tertio, primum Diaboli peccatum non fuisse appetitum principatus sive potestatis tyrannicæ supra alias creaturas intellectuales. Ita D. Thomas hinc art. 3. ubi sic ait: *Quia verò quod est per se est principium & causa illius quod est per aliud, ex hoc etiam consequutum est quod d. appetit aliquem principatum super alia habere: in quo etiam perverse voluit Deo assimilari.* Quibus verbis manifestè declarat, appetitum tyrannicæ potestatis supra alias creaturas intellectuales, non fuisse primum Diaboli peccatum, sed consequutum ex primo.

106 Ratio etiam id suadet: Nam inordinatè appetere principatus & honores, perit ad ambitionem, ut docet Divus Thomas 2. 2. quæst. 131. art. 1. ad 2. Sed primum Angeli peccatum non potuit esse ambitio: Ergo nec appetitum principatus seu potestatis tyrannicæ supra alias creaturas intellectuales, Major patet, Minor probatur, Ambitio

A supponit superbiam, unde & dicitur ejus fuisse Ergo primum Angeli peccatum non potuit esse ambitio.

Confirmatur & magis illustratur hæc ratio. Sic ut esse simpliciter, necessariò præsupponitur ad esse secundum quid, ita & appetitum propriæ excellentiæ, simpliciter & absolute sumptæ, debet præcedere appetitum excellentiæ secundum quid, sive cum addito, nempe in honoribus & dignitatibus: unde cum superbia sit circa excellentiam propriam, simpliciter & absolute sumptam; ambitio verò circa excellentiam solum secundum quid, in dignitatibus scilicet & honoribus, peccatum superbiæ in Angelis, debuit necessariò præcedere peccatum ambitionis; subindeque appetitum principatus sive tyrannicæ potestatis supra alias creaturas intellectuales, quoad ambitionem pertinet.

Confirmatur ampliùs: Appetitio objecti appetibilis propter aliud, præsupponit appetitionem alterius appetibilis propter se: Sed principatus seu potestatis in alios, non est objectum appetibile propter se, sed propter aliud; quia bonum absolutum, & per ordinem ad proprium suppositum appetentis, est appetibile propter se, bonum verò relativum, & in ordine ad aliud, est appetibile propter aliud; prius enim est rem esse in se bonam & perfectam, quam in ordine ad alios; unde principatus in alios, non appetitur nisi tanquam signum propriæ virtutis & excellentiæ: Ergo primum Diaboli peccatum, non potuit esse appetitum principatus in alias creaturas intellectuales, sed solum appetitum inordinatum propriæ perfectionis & excellentiæ.

Adde quod tyrannica illa potestas est objectum de se malum & inhonestum, cum illa non sit naturaliter debita Angelis, sed contra jus usurpata: primum autem Diaboli peccatum, non potuit consistere in volitione alicujus objecti de se mali & inhonesti, sed eo quod ad volitionem alicujus objecti de se mali & inhonesti, debebat præcedere aliquis error in intellectu, quo objectum illud judicatur bonum & conveniens; qui tamen error primum Angeli peccatum præcedere non potuit, ut manifestè patebit: Ergo idem quod prius.

Dico quarto: Angelus primò peccavit appetendo inordinatè suam beatitudinem naturalem, scilicet non ordinatè, ut tenebatur, in suam supernaturalem ipsi revelatam.

Probatur primò ex illo Ezechiel 28. *In multitudine sapientia tua, & in negatione tua multiplicasti tibi fortitudinem, & elevatum est cor tuum in robore tuo.* Idem ibidem: *Elevatum est cor tuum in decore tuo: perdidisti sapientiam tuam in decore tuo:* ubi, ut communiter docent SS. Patres, agitur de primo Luciferi peccato: Atqui ibi dicitur quod superbiit de cumulo perfectionum naturalium quas habebat, nempe de sapientia, robore, decore &c. qui cumulus perfectionum naturalium, naturalem Angeli beatitudinem constituit: Ergo ex Scriptura objectum excellens, circa quod Angelus primò peccavit, fuit naturalis illius beatitudo.

Confirmatur ex SS. Patribus, qui dicunt Angelum peccasse, quia in ea quam acceperat à Deo potentia & dignitate sibi placuit: ita Ambrosius super Psalm. 118. octonario; Vel quia ipse sibi ad beatam vitam sufficere voluit, ut ait Augustinus 12. de civit. cap. 1. Vel ut loquitur Bernardus ferm. 3. de verbis illius, *vidi Demum sedentem*

quod ipso voluit esse contentus. Vel denique, ut
 dicitur in Epist. 93. quia naturali excellentiā
 multo ultra est. Sed hæc indicant peccasse Angelum,
 suam beatitudinem naturalem inordinate appetendo.
 Ergo &c.

Probat secundò conclusio. Cùm superbia sit
 appetitus inordinatus propriæ excellentiæ, illud
 obiectum, circa quod Angelus primò peccavit, de-
 bet esse valde excellens, ipsi Angelo maximè pro-
 prium, & inordinate ab ipso appetitum: Sed tres
 hæc conditiones magis conveniunt beatitudini na-
 turali Angelus, quàm cuiquam alteri bono: Ergo
 circa illam Angelus primò peccavit. Major patet,
 Minor verò declaratur, quantum ad singulas par-
 tes. Et in primis quod beatitudo naturalis Angeli
 sit bonum valde excellens, manifestum est: quan-
 doquidem est aggregatum omnium perfectio-
 num naturalium quæ convenire possunt Ange-
 lo, ejusque sapientiam, scientiam, potentiam, ro-
 bur, decorem, & sui ac Dei amorem & con-
 templationem naturalem includit. Quòd verò
 eadem beatitudo sit bonum Angelo magis pro-
 prium, etiam patet: quia est naturaliter Angelo
 debita; in quo differt à beatitudine supernaturali,
 quæ illi non debetur connaturaliter, sed solum ex
 merito & auxilio gratiæ, subindeque est ab illo
 quodammodo aliena. Denique quòd Angelus
 inordinate illam beatitudinem appetierit, proba-
 tur: quia cùm secundum communem sententiam
 creatura intellectualis teneatur in primo instanti
 perfecti usus rationis, se ad Deum ut ultimum fi-
 nem supernaturalem convertere, si illi per fidem
 in alio modo talis finis innotescat; subindeque in
 primo instanti deliberationis plenè cuilibet An-
 gelo insitaret præceptum ejusmodi conversionis
 ad Deum ut autorem supernaturalem; hoc ipso
 quòd Angelus adhæsit propriæ beatitudini natu-
 rali, non servat regulam prædictæ conversionis in
 finem supernaturalem, sibi à Deo præfixam, inordi-
 nate omnino illam appetit. Unde D. Thomas 3.
 cont. Gent. cap. 110. *Sicut in nobis peccatum est, ex
 hoc quòd bona inferiora, scilicet corporis, appetimus
 absque ordine rationis: ita in diabolo peccatum fuit
 in hoc quòd proprium bonum non retulit in divinum*

Neque hinc sequitur, primum Angelus peccatum
 fuisse puræ omissionis, non verò commissionis, ut
 ait Suarez. Nam licet non ordinare suam beatitudi-
 nem naturalem in supernaturalem, tunc sit pura
 quedam ommissio, quando omittitur actus dilectio-
 nis ipsius; si tamen non omittatur talis actus, sed
 vere quis diligit suam beatitudinem naturalem (si-
 cut illam dilexit Angelus in primò suo peccato)
 tunc etiam omittitur modus & debita circum-
 stantia talis actus (in hoc consistens quòd ad beati-
 tudinem supernaturalem debeat ordinari) defe-
 ctiva talis ordinationis, non est peccatum puræ om-
 missionis, sed commissionis.

Ratio huius est, quia ad hoc ut aliquod pecca-
 tum sit omissionis puræ, non satis est quòd omitta-
 tur modus sive circumstantia debita alicui actui, sed
 requiritur insuper quòd ipse actus omittatur: v.g.
 licet peccatum puræ omissionis sit non audire ut
 non celebrare Missam, quando quis ad id tenetur;
 audire tamen illam absque debita reverentia, ut
 celebrare absque vestibus sacris, non est peccatum
 omissionis puræ, sed commissionis sacrilegæ, aut
 attentio præcedenti ponderatum est. Cùm ergo
 Angelus circa beatitudinem naturalem actum di-
 lectiois non omiserit, sed tantum modum &
 circumstantiam ipsius, eam absque ordinatione in

A Deum ut finem supernaturalem appetendo, pec-
 cato commissionis, non verò puræ omissionis
 deliquit.

§. V.

Præcipua objectiones solvuntur.

114. **C**ontra hanc conclusionem objicitur primò:
 Obiectum primi peccati Luciferi, fuit aliquid
 nondum ab illo possessum: unde in Scriptura per
 verba de futuro explicatur, ut patet ex illo Isaia 14.
*In caelum conscendam, similis ero Altissimo: item E-
 zechielis 28. nomine negotiationis insignitur, cùm
 dicitur Lucifero: In multitudine negotiationis tuæ,
 repleta sunt interiora tua iniquitate, & peccasti; ne-
 gotiatio autem non terminatur ad obiectum actu
 possessum, sed possidendum: Atqui beatitudo natu-
 ralis possidebatur à Lucifero, dum peccavit,
 cum ea siquidem à Deo creatus est: Ergo obiectum
 primi peccati Luciferi, non fuit beatitudo natu-
 ralis illius.*

Confirmatur ex Anselmo supra relato, dicente
 Diabolum appetisse id ad quod pervenisset, si
 stetit: Sed non pervenisset ad beatitudinem natu-
 ralem, cùm illam haberet ante peccatum: Ergo illam
 inordinate non appetit.

Ad objectionem respondeo distinguendo Ma-
 jorem: fuit aliquid nondum possessum, materialiter,
 sive quoad entitatem, nego: formaliter, sive
 quoad rationem formalem, secundum quam ex
 modo volendi appetebatur, concedo. Similiter di-
 stinguo Minorem: beatitudo naturalis ab Angelo
 cùm peccavit possidebatur, materialiter & quoad
 entitatem, concedo: formaliter sive quoad ratio-
 nem formalem secundum quam appetebatur, ne-
 go: non enim erat actu habita quoad rationem finis
 ultimi & perfecti faciativi; secundum quam tamen
 rationem ex modo appetendi Angelus tendebat
 in beatitudinem naturalem, eo ipso quòd illam
 appetebat sine subordinatione ad supernaturalem.
 Unde

116. **A**d confirmationem distingo Minorem: Si An-
 gelus stetit, non pervenisset ad suam beatitudi-
 nem naturalem, præcisè secundum se considera-
 tam, concedo; nam ut rectè dicitur in objectione,
 illam sic habebat ante peccatum: non pervenisset
 ad suam beatitudinem naturalem, ut inamissibiliter
 possidendam, & ut subordinatam beatitudini su-
 pernaturali, nego: illam enim ante suum primum
 peccatum sub hac ratione non possidebat; quan-
 doquidem poterat illam amittere, ac ordinatio-
 nem ipsius in finem supernaturalem omittere, sicut
 de facto omisit: unde primum peccando, potuit
 illam sic consideratam habere pro obiecto sui
 peccati.

117. **O**bjicitur secundò: Si Diabolus peccasset, quie-
 scendo in sua beatitudine naturali, tanquam in fine
 ultimo, & eam non ordinando ad supernatura-
 lem, peccatum illius non fuisset superbiæ, sed pu-
 fillanimitatis: At hoc dici nequit: Ergo nec illud.
 Sequela Majoris probatur: Quiescere in minori
 recusando tendere ad magna, propriæ virtuti vel à
 Deo acceptæ commensurata, pertinet ad pusillanimitatem,
 ut docet S. Thomas 2.2. quæst. 133, art. 1. Atqui beatitudo supernaturalis commen-
 suratur divinæ gratiæ omnibus Angelis concessæ:
 Ergo si Angelus primò peccavit recusando beati-
 tudinem supernaturalem, & quiescendo in natu-
 rali, ejus peccatum fuit pusillanimitatis, non verò
 superbiæ.

Respondeo negando sequelam Majoris. Ad iudicium
 cuius

cujus probationem dicendum est, pertinere quidem ad pusillanimitatem, velle quiescere in minoribus, magnis relictis, ex terrore excellentiæ illorum: secus verò si idè relinquantur magna, quia ex modo, quo parva appetuntur, despiciuntur, ut contingit in proposito: idè enim Dæmones, adhærendo beatitudini naturali, reliquerunt supernaturalem; quia ex modo tendendi in naturalem, sine subjectione scilicet ac subordinatione ad supernaturalem, istam despexerunt; quod propriè ad superbiam pertinet. Unde D. Gregorius libro 12. Moralium cap. 7. enumerans quatuor species superbiæ (quas etiam refert D. Thomas 2. 2. qu. 362. art. 4.) dicit peccatum Angeli esse in quarta specie, consistente in hoc quòd quis de bonis habitis plus nimio gloriatur, volens illa singulariter possidere, spreto aliis, nempe beatitudine supernaturali, & aliis bonis ejusdem ordinis.

119. Obijciunt tertio: Circa objectum, quod volunt diligere necessariò quoad specificationem & exercitium, non potest esse actus inordinatus & peccaminosus: Atqui beatitudo naturalis diligitur ab Angelo necessariò quoad specificationem & exercitium: Ergo illa non potuit esse objectum primi peccati Angelorum. Major probatur: quia actus moraliter malus debet esse liber.

Confirmatur: Amor quo Angelus in secundo instanti diligebat suam beatitudinem naturalem, fuit idem qui in primo: cum sit necessariò quoad exercitium: Sed in primo non fuit inordinatus, nec peccaminosus: Ergo nec in secundo.

120. Respondeo ex Ferrariensi 3. cont. Gent. cap. 119. distinguendo Majorem: sub ea ratione sub qua diligitur omnino necessariò, concedo: sub alia ratione sub qua diligitur liberè, nego. Quamvis autem beatitudo naturalis, absolute & secundum se considerata, sit objectum omnino necessariò ab Angelo dilectum, ut subordinata tamen, vel non subordinata beatitudini supernaturali, liberè ab eo diligitur: & idè licet non possit Angelus peccare in dilectione illius, absolute & secundum se considerata, bene tamen in dilectione illius ut non relatæ ad finem supernaturalem. Neque verò est inconveniens, quòd circa idem objectum, diversimodè consideratum, idem actus possit esse necessarius & liber: nam Christus Dominus circa ipsum Deum amandum secundum se non erat liber, sed necessitabatur ex visione Beatifica; licet circa eundem Deum, ut erat ratio diligendi creaturas, esset liber; cum per talem actum mereretur, sicut in Tractatu de Incarnatione docetur. Unde

121. Ad confirmationem dico, amorem quo Angelus in secundo instanti diligebat suam beatitudinem naturalem, fuisse eundem physicè & substantialiter ac in primo, non tamen moraliter ac modaliter: nam illi in secundo instanti advenit modus libertatis, quatenus in illo instanti poterat referre vel non referre suam beatitudinem naturalem in supernaturalem.

122. Obijciunt ultimo: Angelus non potest peccare per se primo, immediate, & directe contra finem naturalem, sed tantum indirectè, secundariò, & ex consequenti, peccando scilicet directe, immediate, & per se primo, contra finem supernaturalem, ut supra ostensum est: Ergo primum peccatum illius, fuit circa finem & beatitudinem supernaturalem, non verò circa naturalem.

123. Sed nego Consequentiam: quamvis enim ponatur Angelum primo peccasse, appetendo inordinatè beatitudinem tantum naturalem, modo à nobis explicato, adhuc salvatur ipsum per se pri-

mo & immediatè peccasse contra præceptum supernaturalem, quo prohibebatur amor beatitudinis naturalis, sine ordinatione ad supernaturalem: unde cum transgressio præcepti supernaturalis obligantis sub morali, sit etiam avertio à Deo ultimo sine supernaturali, magis directè quam à naturali, salvatur etiam Angelum prius fuisse avertitum à Deo, ut ultimo sine supernaturali, quam ab illo ultimo sine naturali.

Ex dictis facile intelligitur, quomodo Angelus voluerit esse ut Deus, non per æquiparantiam, sed per similitudinem proportionalem: sicut enim Deus in seipso propriam habet beatitudinem naturalem, ita Angelus ex modo appetendi suam beatitudinem naturalem, voluit in seipso naturaliter habere ultimum finem, ac sibi sufficere ad suam felicitatem, & ut loquitur D. Bernardus supra relatus, seipso voluit esse contentus.

§. VI.

Statuitur ultima Conclusio.

Dico ultimo: Primum Angeli peccatum, non fuit, nec esse potuit, appetitus expressus directè malis beatitudinis supernaturalis, ut acquirenda viribus naturæ, & sine auxilio gratiæ, bene tamen appetitus virtualis & interpretativus illius.

Prima pars probatur: Talis volitio supponit errorem ex parte intellectus; supponit enim hoc iudicium erroneum: potest acquiri beatitudo supernaturalis, ex viribus naturæ, ac sine meritis, & auxiliis gratiæ, quod est hæresis Pelagii: Sed error non potuit esse in Angelo ante peccatum, ut patet articulo sequenti: Ergo nec talis volitio.

Confirmatur: Vel ille appetitus fuit efficax, vel inefficax? Neutrum dici potest: Ergo &c. Minor quantum ad primam partem est evidens: nam volitio efficax beatitudinis supernaturalis, involvit, saltem virtualiter, volitionem mediorum ad illam consequendam necessariorum; media verò necessaria ad consecutionem beatitudinis supernaturalis, sunt vires supernaturales, & auxilia divina gratiæ. Probatur verò quantum ad secundam: quia ut ostensum est supra, agendo de appetitu equalitatis Dei, Angelus in primo peccato non potuit solum peccare ex inefficaci appetitu, sed ex aliquo sine efficaciter intento, & cuius gratiæ cætera appeterentur; & de facto peccavit appetendo aliquid quod a se qui tentavit, non circa quod in efficiantiam complacentiæ elanguit, ut ibidem monstravimus: unde omnia quæ diximus circa inefficacem appetitum equalitatis divinæ, currunt hic contra inefficacem appetitum supernaturalis beatitudinis.

Secunda etiam pars suaderet: Nam D. Thomas perpetuò docet, Angelum recuisse habere beatitudinem supernaturalem ex gratiæ & beneficio Dei. Hoc potissimum docet articulo tertio huius quæstionis, ubi inquit: In hoc appetit esse similes Deo, quia appetit ut finem ultimum beatitudinis, id ad quod virtute sua natura poterat pervenire, appetens suum appetitum à beatitudine supernaturali, qua est ex gratiæ Dei: id est, reculans beatitudinem supernaturalem, quia est ex gratiæ: reculare autem beatitudinem supernaturalem, quia est ex gratiæ, est virtualiter & interpretativè velle illam, si non esset consequenda ex gratiæ: quoniam ex ratione superbiæ despiciat aliquod magnum bonum, et eo quòd videt non posse haberi nisi beneficio alieno, tacitè insinuat quòd si posset habere independentè ab alterius gratiæ, illud liberè ap-

Præmittenda ad resolutionem quæstionis.

peteret. Unde quando S. Doctor post verba re-
lata subdit: *vel si appetit ut ultimum finem illam Dei
similitudinem que datur ex gratia; voluit hoc habere
per virtutem suam naturæ, non ex divino auxilio secun-
dum dispositionem*: non loquitur de volitione for-
mali & expressa beatitudinis supernaturalis, sed
de virtuali tantum & interpretativa. Eodem
modo intelligi & explicari debet id quod docet
quæst. 16. de malo art. 2. ad 4. & art. 3. in corp.
nempe Angelum peccasse ex eo quod beatitudi-
nem supernaturalem consequi voluit, per virtu-
tem suæ naturæ, & sine auxilio gratiæ; quod
etiam reperit in 2. dist. 5. quæst. 1. art. 2. Licet e-
tiam hæc testimonia significare videantur, fuisse
in Angelo intentum consequendi positivè glo-
riam sine gratia, tamen revera non sunt intelli-
genda de intento positivæ consecutionis for-
maliter, sed solum virtualiter & indirectè, ita ut
peccaverit illam habere ex gratia; quod est vir-
tualiter velle illam, si non esset ex gratia: aliàs
etiam esset contradictio in D. Thoma, negante in
Angelo errorem speculativum ex una parte, ut
patet in hac quæstione art. 1. ad 4. & supra quæst.
1. art. 5. & quæst. 16. de malo art. 6. & alibi sæ-
pe. & ex alia concedente in illo volitionem ex-
pressam & formalem acquirere beatitudinem
supernaturalem ex virtutibus naturæ, & sine auxilio
gratiæ; quæ volitio, ut ostendimus, errorem in
intellectu necessariò supponit.

Dices: Primum Angeli peccatum debet esse
actus se habens per modum volitionis & pro-
secutionis, non verò per modum recessus & fugæ.
Sed reculare beatitudinem supernaturalem,
ut habendam ex gratia & beneficio Dei; est actus
se habens per modum fugæ & recessus ut patet:
ergo in eo primum Angeli peccatum nequit
consistere, subindeque nec in virtuali volitione
consequendi beatitudinem sine gratia.

Respondet nos in primo Angeli peccato non
cogitare solum illam fugam & recusationem
beatitudinis supernaturalis, ut habendam ex gra-
tia. Non enim debet separari in Angelis recusa-
tio beatitudinis supernaturalis, à voluntate ma-
nendi & quiescendi in sua naturali felicitate seu
excellentiâ: quia sicut homo peccans appetitu
sensibilem, simul recusat spiritualia &
superiora bona, licet vellet ea habere sine labo-
re, & non carendo fruitione rerum sensibili-
um; ita etiam Angelus simul & eodem actu superbia
recusat beatitudinem supernaturalem, ut ac-
quirendam ex gratia & meritis, & adhæsit suæ
naturali felicitati, ut suo ultimo fini, non ordi-
nando illam in supernaturalem, ut antea expli-
catum est.

ARTICVLVS IV.

Quæ via peccatum in Angelorum mentes
irrepperit?

Angelos peccasse, idque inordinato propria
excellentiâ & naturalis beatitudinis appe-
tus, sufficienter constat ex dictis: sed quæ fuerit
causa peccandi, quæ viâ in eorum mentes
huc irrepperit, seu quæ fuerit secreta illa ri-
na, quæ tanto malo aditum aperuerit, ænigma
et obscurissimum, & ferè penitus inextricabile,
humana sapientia incognitum, vixque ipsis An-
gelorum mentibus pervium. Ut tamen aliquis
opus notitia haberi possit, quædam breviter hic
præmittenda sunt.

Suppono primo ex Tractatu de peccatis,
quod omnis defectus voluntatis, provenit ex
aliquo defectu intellectus proportionato ipsi
defectui voluntatis, propter summam conne-
xionem & dependentiam voluntatis ab intelle-
ctu, tam in esse, quàm in operari; quæ tanta est,
ut ipsa voluntas emanet ab essentia, mediante
intellectu, & nihil operetur nisi circa objectum
sibi propositum, & ab ipso cognitum: propterea
communiter dicitur, quod voluntas est potentia
cæca, sequens ductum rationis, sive quod est
appetitus rationis vel intellectualis; quia scilicet
ejus objectum est bonum cognitum ab intelle-
ctu. Cùm ergo peccatum sit aliquis defectus vo-
luntatis, necessariò præsupponit aliquem defe-
ctum ex parte intellectus, vel ignorantia, vel er-
roris, vel inconsiderationis. Unde Proverb. 14.
dicitur: *Errant qui operantur malum*: & sæpe in
Scriptura, peccatum, stultitia vel ignorantia ap-
pellatur. Et hinc ortum est commune illud axioma,
Omni peccans est ignorans, quod non debet in-
telligi de ignorantia speculativa, sed practica, &
opposita dictamini prudentiæ. Hinc etiam Ari-
stoteles 6. Ethic. docet, quod non potest esse
peccatum in voluntate, existente in intellectu
rectâ prudentiâ, hoc est rectâ cognitione practi-
câ. Et D. Thomas quæst. 1. de virtut. art. 6. ad 1.
Ad prudentiam, inquit, pertinet judicare de singulis
agibilibus, prout sunt nunc agenda; quod quidem ju-
diciam corrumpitur per quodlibet peccatum; & ideo
prudentiâ manente homo non peccat.

Neque huic suppositioni contrariatur qui-
dam articulus Parisiensis, in quo dicitur: *Intel-
lectu existente in apice rationis, potest voluntas in oppo-
situm*: hoc enim, ut interpretatur Cajetanus 1. 2.
quæst. 77. art. 2. intelligendum est de intellectu
existente in apice rationis, quoad universalia
principia, non autem quoad particularia, vel
quoad universalia & particularia in habitu, non
in actu; vel de intellectu existente in apice ra-
tionis speculativè tantum, non practicè; vel
denique de intellectu stante in apice rationis,
per modum consilii, non per modum imperii.

Suppono secundo ex eodem Tractatu, quatuor
defectus in intellectu hominis vel Angeli reperi-
ri, vel saltè excogitari posse. Primus omni intel-
lectui creato & creabili communis est, & vocari
solet *nescientia*, quæ est carentia cognitionis ejus
quod quis non tenetur scire; unde ille non potest
esse causa peccati. Secundus est ignorantia, quæ
est privatio cognitionis habitualis & actualis
eorum quæ quis tenetur scire; quare potest esse
causa peccati, si sit vincibilis, ut docet S. Tho-
mas 1. 2. quæst. 76. art. 2. Dixi *habitualis & actualis*,
quia si quis actu sciat aliquid, licet non sciat ex
habitu, non potest dici igneans: similiter si quis
sciat aliquid habitu, licet actu non consideret,
non dicitur ignorans, sed inconsideratus. Ter-
tius est positivus error intellectus, consistens in
falso de re aliqua judicio. Quartus denique est
defectus considerationis, sive inconsideratio; &
hæc duplex est, una negativa, dicens carentiam
actualis considerationis, quando quis non tene-
tur actualiter attendere; altera privativa, eandem
carentiam involvens, sed pro illa differentia tem-
poris in qua tenebatur intellectus actualiter
considerare. Quæritur ergo, quæsnâ ex tribus ulti-
mis